

Research Paper

Elements of the Theoretical Framework for Insurance Auditing of the Social Security Organization with an emphasis on Compliance Audit Standards

Hadi Sheikhi^{1*}, Ghasem Blue², Mohammad Marfou³, Meysam Amiry⁴

¹Ph.D. Student, Department of Accounting, Tehran. C., Allameh Tabatana'i University, Tehran, Iran

²Associate Prof., Department of Accounting, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabatana'i University, Tehran, Iran

³Assistant Prof., Department of Accounting, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabatana'i University, Tehran, Iran

⁴Assistant Prof., Department of the Finance and Banking, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Received: 2026/05/13

Revised: 2026/06/25

Accepted: 2026/07/16

ABSTRACT

Compliance audit is the independent assessment of the conformity of a specified subject matter with laws and regulations. In Iran, Social Security Organization (SSO) insurance audit is one of its types, which, due to the lack of a relevant theoretical framework, is conducted using the traditional approach (focusing on document examination). Therefore, this article aims to comparatively examine current compliance audit frameworks and standards to propose the most important elements of a theoretical framework for SSO insurance audit and move toward a risk-based approach. In terms of its objective, the present research is developmental, and in terms of its nature and methodology, it is qualitative, and it was conducted through a systematic review of frameworks and standards. The results classified the required elements into six categories: conceptual foundations and definitions, ethical and professional requirements, Compliance (insurance) audit execution, documentation, reporting, and system requirements and quality monitoring. By proposing these elements, this research provides an important step for moving insurance audit from the traditional approach toward a risk-based approach.

Keywords: Compliance audit, Insurance audit, Systematic review, Risk-based audit.

* Corresponding author. Hadi.r.sheikhi@gmail.com

2717-3135 ©Author(s)

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

 <https://doi.org/10.22034/PSAB.2026.251100>

1. INTRODUCTION

Auditing has come a long way during its progress and reaching its current situation, and in recent years, it has changed its attitude and practice from a traditional auditing approach to a system-based approach and has gradually moved towards a risk-based auditing approach.

One type of audit, in addition to financial and operational audits, is compliance auditing. In Iran, one type of compliance auditing is insurance auditing, which is carried out by the Social Security Organization.

The Social Security Organization uses the traditional audit model in implementing this type of audit and does not use risk-based auditing. Therefore, the compliance audit process in the insurance field, like other types of auditing, needs to be updated and this type of compliance audit should move away from the traditional approach and use a risk-based system, which requires providing an updated and risk-based theoretical framework through a comparative review of current theoretical frameworks of compliance auditing and providing a theoretical framework in the field of risk-based insurance auditing. As a result, using a risk-based compliance audit system in the insurance field requires identifying the main elements and components of existing theoretical frameworks in the field of risk-based compliance auditing. Therefore, this research, by comparative examination of current theoretical frameworks, seeks to propose the most important elements of a risk-based theoretical framework in the field of insurance auditing of the Social Security Organization.

2. MATERIALS AND METHODS

The present study is developmental in terms of purpose and qualitative in terms of nature and method. Its aim is to present key elements and components in developing a theoretical framework for improving insurance auditing in the Social Security Organization, which was carried out with a systematic review strategy and a meta-synthesis approach. In this regard, and in order to implement the seven stages of the Sandelowski and Barroso (2006) model, the main research question was first defined as "What are the key elements that constitute the theoretical framework of insurance auditing based on international standards and compliance auditing texts?" In the second step, through a systematic search of the texts, related resources were identified in reputable databases and search engines, as well as the websites of international standard-setting organizations. The keywords used in this step were "compliance auditing", "insurance auditing", "risk-based auditing framework". In the third step, 222 records found in the second step were screened using the PRISMA model in terms of text title, headings or abstract, text content, and finally text quality, and finally 15 sources that were most closely related to the audit topic were selected for the final analysis. In the fourth step, all concepts and components related to the theoretical framework were extracted from the selected sources using the qualitative content analysis method and through three coding stages. In the fifth step, to ensure the validity of the selected sources, the Critical Appraisal Skills Programme (CASP) tool was used and only sources that scored above 7 out of 10 were entered into the

meta-synthesis process. In the sixth step, the concepts extracted from the texts were combined. In the final step, the main elements of the aforementioned conceptual framework were extracted and presented.

The referenced sources include:

- 1) International Standard 400 from the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) standards,
- 2) International Standard 4000 from the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) standards,
- 3) International Standard 2900 from the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) standards,
- 4) Compliance Audit Implementation Guide from the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) publications,
- 5) Standards published by the U.S. General Accounting Office (GAO) under the name Government Accepted Auditing Standards (GAGAS),
- 6) Compliance Audit Guide, Pacific Association of Supreme Audit Institutions (PASAI),
- 7) Compliance Audit Guide by the African Organization of Supreme Audit Institutions of English-speaking Countries (AFROSAI-E),
- 8) Compliance Audit Guide published by the Royal Audit Authority,
- 9) Compliance Audit Guide published by the Wiley Institute of Professional Accountants,
- 10) Compliance Audit Guide published by the Comptroller and Auditor General of India,
- 11) Guidelines for Compliance Auditing for Entities Responsible to the Millennium Challenge Corporation,
- 12) International Standard ISO 19011 published by the International Organization for Standardization on Guidelines for Auditing Management Systems,
- 13) Minnesota Local Compliance Audit Guide for State Government prepared by the Minnesota State Auditor's Office,
- 14) Compliance Audit Framework provided by the New South Wales (NSW) Department of Environment and Conservation, Australia,
- 15) Compliance Auditing in the State of Georgia, USA, written by the Carl Vinson Institute of Government, affiliated with the University of Georgia.

3. RESULTS AND DISCUSSION

Considering the contents presented in the above theoretical frameworks, it can be stated that a theoretical framework for insurance auditing of the Social Security Organization should include at least the following six important areas: 1) Basic concepts: including the definition of insurance auditing, the subject of insurance auditing, the nature and position of insurance auditing, determining the types of insurance auditing, the objectives of insurance auditing, the principles of insurance auditing, the parties involved in insurance auditing, the most important concepts and definitions in insurance auditing, insurance auditing criteria (including applicable

laws and regulations), 2) Ethical and professional requirements: including determining the characteristics of the insurance audit team, the characteristics of evidence in insurance auditing, the responsibility of the parties to the insurance audit report, criteria for determining the level of significance, determining the characteristics of organizations or activities that require an insurance audit, issues related to the efficiency and effectiveness of insurance auditing, issues related to assurance levels, issues related to the independence and experience and professional competence of the insurance auditor, 3) process of insurance audit: including the steps of performing an insurance audit, the process of gaining knowledge of the entity under review and its internal controls, the process of assessing the risk of insurance audit, the tools necessary to perform an insurance audit, planning for an insurance audit, recommendations for performing an insurance audit, explaining insurance audit methods and performing tests, the scope of an insurance audit, the need to prepare standard checklists to control all stages of an insurance audit, determining requirements and criteria for insurance audit sampling, presenting an insurance audit risk model to estimate the risk of detection, defining the types of risks in the insurance audit execution process, 4) Information documentation method: including description of information collection methods and tools, information documentation tools in insurance auditing, definition of types of risks in the information documentation process and insurance auditing files, 5) Reporting: including types of insurance auditing reports, determining the form of insurance auditing reports, determining the characteristics of insurance auditing reports, determining the method and level of publication and presentation of insurance auditing reports, items that can be presented as a result of insurance auditing reports, definition of types of risks in the reporting process, and 6) System requirements and quality monitoring: including the use of a risk-based approach in all stages of insurance auditing, quality control system in insurance auditing.

4. CONCLUSION

The present study aimed to identify and develop the key elements of a risk-based theoretical framework for insurance auditing in the Social Security Organization through a systematic review and meta-synthesis of international standards and compliance auditing literature. The findings revealed that existing compliance auditing frameworks, despite differences in scope and application, share a number of common principles that can serve as the foundation for the development of a modern insurance auditing framework. The analysis showed that a comprehensive risk-based insurance auditing framework should encompass six major dimensions: basic concepts, ethical and professional requirements, insurance audit processes, information documentation methods, reporting requirements, and system requirements and quality monitoring mechanisms.

Nevertheless, the proposed framework is derived from international standards and compliance auditing guidelines and has not yet been empirically tested within the operational environment of the Social Security Organization. Therefore, differences

in legal, institutional, and operational contexts may require adaptations before practical implementation. Future studies may examine the applicability and effectiveness of the proposed framework through field studies, expert evaluations, and pilot implementations.

From a theoretical perspective, this study contributes to the auditing literature by extending the concepts of risk-based compliance auditing to the field of insurance auditing and by identifying the essential components required for the development of a comprehensive theoretical framework. From a practical perspective, the proposed framework can provide policymakers, regulators, and audit practitioners with a structured basis for revising existing insurance auditing procedures and developing risk-oriented audit guidelines.

In conclusion, the transition from a traditional insurance auditing model to a risk-based auditing framework appears necessary for improving audit quality, strengthening compliance monitoring, and enhancing the performance of the Social Security Organization. It is therefore recommended that the Organization develop detailed implementation guidelines, standardized risk assessment tools, auditor training programs, and quality control mechanisms based on the proposed framework to facilitate the successful adoption of risk-based insurance auditing.

مقاله پژوهشی

عناصر چارچوب نظری حسابرسی بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی با تأکید بر
استانداردهای حوزه حسابرسی رعایت

هادی شیخی^{۱*}، قاسم بولو^۲، محمد مرفوع^۳، میثم امیری^۴

۱. دانشجوی دکترا، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
۲. دانشیار، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
۳. استادیار، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
۴. استادیار، گروه مالی و بانکداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۲۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۴/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۲۵

چکیده

حسابرسی رعایت، ارزیابی مستقل انطباق موضوعی معین با قوانین است. در ایران، حسابرسی بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی یکی از انواع آن است که به دلیل نبود چارچوب نظری مرتبط، به شیوه سنتی (تمرکز بر سندرسی) انجام می‌گیرد. لذا هدف این مقاله، بررسی تطبیقی چارچوب‌ها و استانداردهای فعلی حسابرسی رعایت برای پیشنهاد مهمترین عناصر چارچوب نظری حسابرسی بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی و حرکت به سمت رویکرد مبتنی بر ریسک است. پژوهش حاضر از نظر هدف، توسعه‌ای و از نظر ماهیت و روش، کیفی است و از طریق مرور سیستماتیک چارچوب‌ها و استانداردها انجام شد. نتایج، عناصر لازم را در شش گروه مبانی مفهومی و تعاریف، الزامات اخلاقی و حرفه‌ای، شیوه اجرای حسابرسی رعایت (بیمه‌ای)، شیوه مستندسازی، گزارشگری و الزامات سیستمی و پایش کیفی طبقه‌بندی نمود. این پژوهش با پیشنهاد این عناصر، گامی مهم برای حرکت حسابرسی بیمه‌ای از رویکرد سنتی به رویکرد مبتنی بر ریسک فراهم می‌کند.

واژگان کلیدی: حسابرسی رعایت، حسابرسی بیمه‌ای، مرور سیستماتیک، حسابرسی مبتنی بر ریسک.

*نویسنده مسئول. Hadi.r.sheikhi@gmail.com

۳۱۳۵-۲۷۱۷ ©نویسندگان

این یک مقاله با دسترسی آزاد تحت مجوز CC BY-NC-ND است.

(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

 <https://doi.org/10.22034/PSAB.2026.251100>

۱. مقدمه

حسابرسی در طول دوره تکامل خود و رسیدن به وضعیت فعلی مسیر طولانی را طی نموده و در سنوات گذشته نگرش و شیوه عمل خود را از رویکرد حسابرسی سنتی به رویکرد مبتنی بر سیستم تغییر داده و به تدریج به سمت رویکرد حسابرسی مبتنی بر ریسک حرکت نموده است (پویان فر و محمودی^۱، ۱۴۰۰). تمرکز سیستم‌های سنتی بر پایش عملیات و مانده‌های استخراج شده از صورت‌های مالی می‌باشد در نتیجه در مدل حسابرسی سنتی (که مدل‌های حسابرسی سندرسی و حسابرسی ترازنامه‌ای بود) بر سندرسی و بررسی کلیه رویدادهای مالی متمرکز بوده و بنابراین فرایندی زمان‌بر و هزینه‌بر بود. اساس مدل حسابرسی مبتنی بر سیستم نیز بر این موضوع استوار بود که شرکت‌های مورد حسابرسی دارای سیستم کنترل داخلی هستند و این سیستم‌ها مبنای قابل اتکایی برای تهیه صورت‌های مالی فراهم می‌آورند؛ بنابراین در هر کار حسابرسی ابتدا سیستم کنترل داخلی صاحبکار مورد ارزیابی قرار می‌گیرد سپس بر اساس میزان ضعف یا قوی بودن آن، میزان آزمون‌های محتوا تعیین می‌شود. ایراد اصلی این مدل، تعیین میزان آزمون‌های محتوا با توجه به ارزیابی حسابرس از کنترل‌ها است که به شدت تحت تأثیر قضاوت حسابرس بود در نتیجه برای رفع این نقیصه مدل حسابرسی مبتنی بر ریسک پیشنهاد شد تا قضاوت‌های حسابرس را به شکلی سیستماتیک و در چارچوبی مشخص مدیریت نماید (حمیدی راوی^۲، ۱۳۷۴). در سیستم حسابرسی مبتنی بر ریسک، حسابرس استراتژی‌های تجاری مشتری، ریسک‌های تهدیدکننده کسب موفقیت برای این استراتژی‌ها و شیوه‌های واکنش به این ریسک‌ها را شناسایی کرده و اثر احتمالی این ریسک‌ها بر ایجاد تحریف با اهمیت در صورت‌های مالی را ارزیابی می‌کند (لی و همکاران^۳، ۲۰۲۲). نکته جالب توجه این موضوع می‌باشد که مدل‌های سنتی و حتی سیستم‌محور، توانایی مواجهه با سرعت بالای تغییرات تکنولوژیک و ریسک‌های سایبری مدرن را نداشتند، اما حسابرسی مبتنی بر ریسک، انعطاف‌پذیری لازم را برای پاسخ به این چالش‌های پویا فراهم می‌کند (الریج و همکاران^۴، ۲۰۲۰). بنابراین با استفاده از حسابرسی مبتنی بر ریسک، کیفیت حسابرسی افزایش یافته و این امر نقش مهمی در پیشگیری و کشف تقلبات و تحریفات احتمالی در گزارش‌های مالی خواهد داشت (جاسم سعید و همکاران^۵، ۱۴۰۳). بهبود کارایی و اثربخشی حسابرسی، هدف نهایی در استفاده از حسابرسی مبتنی بر ریسک است، زیرا حسابرسی مبتنی بر ریسک نوع، ماهیت زمان‌بندی اجرا و حدود آزمون‌های محتوا را مشخص نموده و در نتیجه می‌تواند کارایی و اثربخشی حسابرسی را افزایش داده و یک تعادل منطقی میان نتیجه به دست آمده با زمان صرف شده برقرار نماید (بهاسکار^۶، ۲۰۱۹). لذا حسابرس باید روش‌های حسابرسی را طراحی و اجرا کند که ماهیت، زمان‌بندی و میزان آن بر اساس خطرات ارزیابی شده‌ی تحریف باشد. هدف اصلی، کاهش ریسک کلی به یک سطح قابل قبول و پایین است تا بتواند اطمینان مناسب از لحاظ عدم وجود تحریف معنادار در صورت‌های مالی فراهم کند (جعفریان و سلیمی^۷، ۱۴۰۴).

¹ Poyanfar & Mahmudi

² Hamidi Ravy

³ Le et al.

⁴ Eulerich et al.

⁵ Jasim Saeed et al.

⁶ Bhaskar

⁷ Jafariyan & Salimi

۲. مبانی نظری پژوهش

یکی از انواع حسابرسی، علاوه بر حسابرسی مالی و عملیاتی، حسابرسی رعایت است. طبق تعاریف ارائه شده در بند ۱۲ استاندارد ۴۰۰ سازمان بین‌المللی مؤسسات عالی حسابرسی (اینیتوسای^۱، ۲۰۱۹ الف)، حسابرسی رعایت عبارت است از ارزیابی مستقل از انطباق موضوعی معین با قوانین قابل اجرا، که به عنوان معیار مشخص شده‌اند. در تعریفی دیگر توسط همان سازمان، حسابرسی رعایت، ارزیابی مستقلی است که نشان می‌دهد آیا یک موضوع معین با قوانین و مقررات تعیین شده به عنوان معیار مطابقت دارد یا خیر که این امر از طریق ارزیابی اینکه آیا فعالیت‌ها، تراکنش‌های مالی و اطلاعات از تمام جنبه‌های بااهمیت با قوانین حاکم بر واحد مورد رسیدگی مطابقت دارد یا خیر، انجام می‌شود. در ایران یکی از انواع حسابرسی رعایت، حسابرسی بیمه‌ای می‌باشد که توسط سازمان تأمین اجتماعی انجام می‌گیرد. حسابرسی بیمه‌ای یا به تعبیر سازمان تأمین اجتماعی بازرسی از دفاتر قانونی، فرایند بررسی دفاتر شرکت جهت اطمینان از رعایت قوانین و مقررات تأمین اجتماعی در حوزه پرداخت حق بیمه می‌باشد. مرجع قانونی حسابرسی رعایت در حوزه بیمه، ماده ۴۷ قانون تأمین اجتماعی (بخشنامه شماره ۱۵/۴۱۹۵/۹۹/۱۰۰۰ مورخ ۱۳۹۹/۰۵/۱۵) بوده که یکی از مهمترین قوانین سازمان در حوزه مرتبط با وصول درآمد در این سازمان می‌باشد. این ماده اشعار می‌دارد "کارفرمایان مکلفند در موقع مراجعه بازرس سازمان، صورت حقوق، مزد و مزایای بیمه‌شدگان و نیز دفاتر و مدارک لازم را در اختیار او بگذارند" (سازمان تأمین اجتماعی^۲، ۱۳۹۹). این ماده به سازمان تأمین اجتماعی اجازه بازرسی (حسابرسی) از دفاتر کارفرمایان یا همان حسابرسی بیمه‌ای را می‌دهد. هدف اصلی از اجرای ماده ۴۷ قانون تأمین اجتماعی، اطمینان از رعایت قوانین و بخشنامه‌های حوزه بیمه توسط شرکت‌ها و جلوگیری از فرار بیمه‌ای می‌باشد. در حال حاضر سازمان تأمین اجتماعی در اجرای این نوع حسابرسی، از مدل حسابرسی سنتی استفاده نموده و از حسابرسی مبتنی بر ریسک استفاده نمی‌کند. بدین معنا که سازمان به استناد بخشنامه شماره ۱۵/۴۱۹۵/۹۹/۱۰۰۰ مورخ ۱۳۹۹/۰۵/۱۵، با استفاده از رویکرد سنتی (ترکیب حسابرسی سندرسی و حسابرسی ترازنامه‌ای)، اقدام به بازرسی از دفاتر قانونی کارگاه‌ها (حسابرسی رعایت در حوزه بیمه) می‌نماید. این امر منجر به استفاده نیروی انسانی زیاد و یا زمان طولانی در هر کار حسابرسی شده که باعث هزینه‌بر شدن آن می‌شود. ضرورت تغییر رویکرد حسابرسی مورد استفاده توسط سازمان تأمین اجتماعی از آن جهت است که به استناد آمار منتشر شده در سالنامه آماری مؤسسه حسابرسی تأمین اجتماعی (مؤسسه حسابرسی تأمین اجتماعی^۳، ۱۴۰۳) به عنوان متولی انجام حسابرسی بیمه‌ای، از مجموع تعداد ۳۵۰ هزار کارگاه شرکتی شناسایی شده در سطح کشور در سازمان تأمین اجتماعی، در سال ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ به ترتیب تعداد ۱۲۹۸۰ و تعداد ۱۵۱۴۹ و ۲۰۵۲۹ کارگاه حسابرسی شده‌اند که کمتر از ۶ درصد کارگاه‌های موجود می‌باشد. این آمار به صورت واضح ضرورت استفاده از مدل‌های رسیدگی به‌روز در فرایند حسابرسی بیمه‌ای را نمایان می‌سازد.

بنابراین نیاز است فرایند حسابرسی رعایت در حوزه بیمه‌ای همانند سایر انواع حسابرسی به‌روز شده و این نوع از حسابرسی رعایت، از رویکرد سنتی فاصله گرفته و از یک سیستم مبتنی بر ریسک استفاده نماید که لازمه آن ارائه

¹ International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI)

² Social Security Organization

³ Social Security Audit Institute

یک چارچوب نظری بروز و مبتنی بر ریسک از طریق مرور تطبیقی چارچوب‌های نظری فعلی حسابرسی رعایت و ارائه چارچوب نظری در حوزه حسابرسی بیمه‌ای مبتنی بر ریسک می‌باشد.

در اقدامی مشابه موضوع پژوهش حاضر، آریج و همکاران^۱ (۱۴۰۵) با استفاده از مبانی نظری و نظرات خبرگان رشته حسابداری (حسابداران رسمی ایران)، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر بر پیاده‌سازی رویکرد حسابرسی مبتنی بر ریسک را استخراج کردند. زارعیان و حجازی^۲ (۱۴۰۱) مدل ریسک حسابرسی مالیاتی در طرح جامع مالیاتی را ارائه داده و نشان دادند مهمترین عامل مدل ریسک حسابرسی مالیاتی، امکان اعتبارسنجی داده‌ها با سامانه‌های اطلاعاتی می‌باشد. حیرانی و همکاران^۳ (۱۴۰۱) در پژوهشی الگویی برای حسابرسی رعایت زیست محیطی جهت نظارت بر دستگاه‌های اجرایی کشور ارائه دادند. صالحی و همکاران^۴ (۱۴۰۰) نیز به دنبال بهبود و ارتقاء مدل انتخاب حسابرسی مالیاتی مبتنی بر ریسک مؤدیان در نظام مالیاتی بودند و نشان دادند اندازه مؤدیان و حجم معاملات مؤدی با ریسک حسابرسی ارتباط مستقیم وجود دارد.

حیرانی و همکاران^۵ (۱۳۹۹) به شناسایی شاخصه‌های مؤثر در مدل ریسک حسابرسی مالیاتی پرداخته و بیان داشتند پنج تم کارکردهای گزارشگری و حسابداری، قابلیت تطبیق داده‌ها، رفتار تمکین مالیاتی، زنجیره ارزش و راهبردها و تکنیک‌ها به عنوان تم‌های اصلی مدل و شاخص معامله با شرکت‌های صوری و فاقد اعتبار، استفاده از حساب جاری شرکا در انجام هزینه‌ها و بالا بودن نسبت موجودی کالای پایان دوره به فروش، به عنوان مهمترین شاخصه‌های مدل ارزیابی ریسک هستند.

در نتیجه استفاده از سیستم حسابرسی رعایت مبتنی بر ریسک در حوزه بیمه، مستلزم شناسایی عناصر و مؤلفه‌های اصلی چارچوب‌های نظری موجود در حوزه حسابرسی رعایت مبتنی بر ریسک می‌باشد؛ لذا این پژوهش با بررسی تطبیقی چارچوب‌های نظری فعلی، به دنبال پیشنهاد مهمترین عناصر یک چارچوب نظری مبتنی بر ریسک در حوزه حسابرسی بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی می‌باشد.

۱.۲. سؤال پژوهش

هدف پژوهش حاضر، پیشنهاد مهمترین عناصر یک چارچوب نظری مبتنی بر ریسک در حوزه حسابرسی بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی می‌باشد؛ لذا سؤال اصلی پژوهش، که مقاله به دنبال پاسخگویی به آن است به این شرح می‌باشد:

مهمترین عناصر یک چارچوب نظری مبتنی بر ریسک در حوزه حسابرسی بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی کدامند؟

¹ Arij et al.

² Zareian & Hejazi

³ Heyrani et al.

⁴ Salehi et al.

⁵ Heyrani et al.

۳. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، توسعه‌ای و از نظر ماهیت و روش، کیفی است. هدف آن ارائه عناصر و مؤلفه‌های کلیدی در تدوین یک چارچوب نظری برای بهبود حسابرسی بیمه‌ای در سازمان تأمین اجتماعی است که به این منظور با استراتژی مرور نظام‌مند و رویکرد فراترکیب انجام شده است. فراترکیب فرآیندی است که طی آن یافته‌های استخراج شده از مطالعات مختلف در یک حوزه خاص، با یکدیگر ترکیب شده و پدیده‌ای نوظهور در قالب یک مدل یا چارچوب مفهومی ارائه می‌گردد. در این راستا، مراحل هفت‌گانه مدل سندلوسکی و باروسو^۱ (۲۰۰۶) به شرح زیر اجرا گردید:

۱. تدوین سؤال پژوهش: سؤال اصلی پژوهش عبارت است از: «عناصر کلیدی تشکیل‌دهنده چارچوب نظری حسابرسی بیمه‌ای بر اساس استانداردها و متون بین‌المللی حسابرسی رعایت کدامند؟»
۲. جستجوی نظام‌مند متون: برای شناسایی منابع مرتبط، جستجو در پایگاه‌های داده معتبر و موتورهای جستجوی و همچنین وبسایت‌های سازمان‌های استانداردگذار بین‌المللی (از جمله INTOSAI و مقالات منتخب انجمن‌های حرفه‌ای حسابداری) در بازه زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۴ انجام شد. کلیدواژه‌های مورد استفاده شامل «حسابرسی رعایت»، «حسابرسی بیمه‌ای»، «چارچوب حسابرسی مبتنی بر ریسک» و معادل‌های انگلیسی آن‌ها بود. این موارد به شرح جدول ۱ می‌باشد:

Table 1. Databases and research keywords

جدول ۱. پایگاه‌های اطلاعاتی و کلمات کلیدی پژوهش

keywords کلمات کلیدی	Databases پایگاه اطلاعاتی
Compliance auditing Insurance auditing Risk-based Auditing Framework	Emerald
	Google Scholar
	Sciencedirect
	Wiley
	Other references

۳. غربالگری و انتخاب متون (مدل PRISMA): در مرحله شناسایی اولیه، ۲۲۲ سند یافت شد. در مرحله بعد و پس از حذف موارد تکراری و بررسی عناوین و نیز با بررسی چکیده و محتوا، منابعی که صرفاً به حسابرسی مالی پرداخته و فاقد چارچوب مشخصی برای «حسابرسی رعایت» بودند کنار گذاشته شدند. در نهایت ۱۵ منبع که بیشترین نزدیکی را با موضوع حسابرسی رعایت داشتند برای تحلیل نهایی برگزیده شدند. شرایط انتخاب و رد مقالات به شرح جدول ۲ می‌باشد:

¹ Sandelowski & Barroso

Table 2. Conditions for selecting and rejecting articles

جدول ۲. شرایط انتخاب و رد مقالات

Exclusion Criteria معیارهای رد مقالات	Inclusion Criteria معیارهای پذیرش مقالات
Non-English articles مقالات غیر زبان انگلیسی	Articles written in English مقالات زبان انگلیسی
Articles unrelated to the research questions مقالات غیر مرتبط با سؤالات پژوهش	Articles published on the official websites of reputable scientific and professional organizations مقالات چاپ شده در درگاه‌های رسمی مراجع علمی و حرفه‌ای معتبر
Short papers and papers from non-reputable conferences مقالات کوتاه و کنفرانس‌های غیرمعتبر	Articles available in electronic databases مقالات منتشر شده در پایگاه‌های الکترونیکی
	Articles relevant to the topic and keywords مقالات مرتبط با موضوع و کلمات کلیدی

فرآیند غربالگری در چهار گام از نظر عنوان متن، سرفصل‌ها یا چکیده، محتوای متن و در نهایت کیفیت متن با استفاده از برنامه مهارت‌های ارزیابی انتقادی (CASP) مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج حاصل از غربالگری در قالب نمودار پریزما در شکل ۱ نشان داده شده است.

۴. استخراج یافته‌ها و تحلیل داده‌ها (کدگذاری)

در این مرحله، تمامی مفاهیم و مؤلفه‌های مرتبط با چارچوب نظری از متون منتخب استخراج گردید. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی و طی سه مرحله کدگذاری انجام شد:

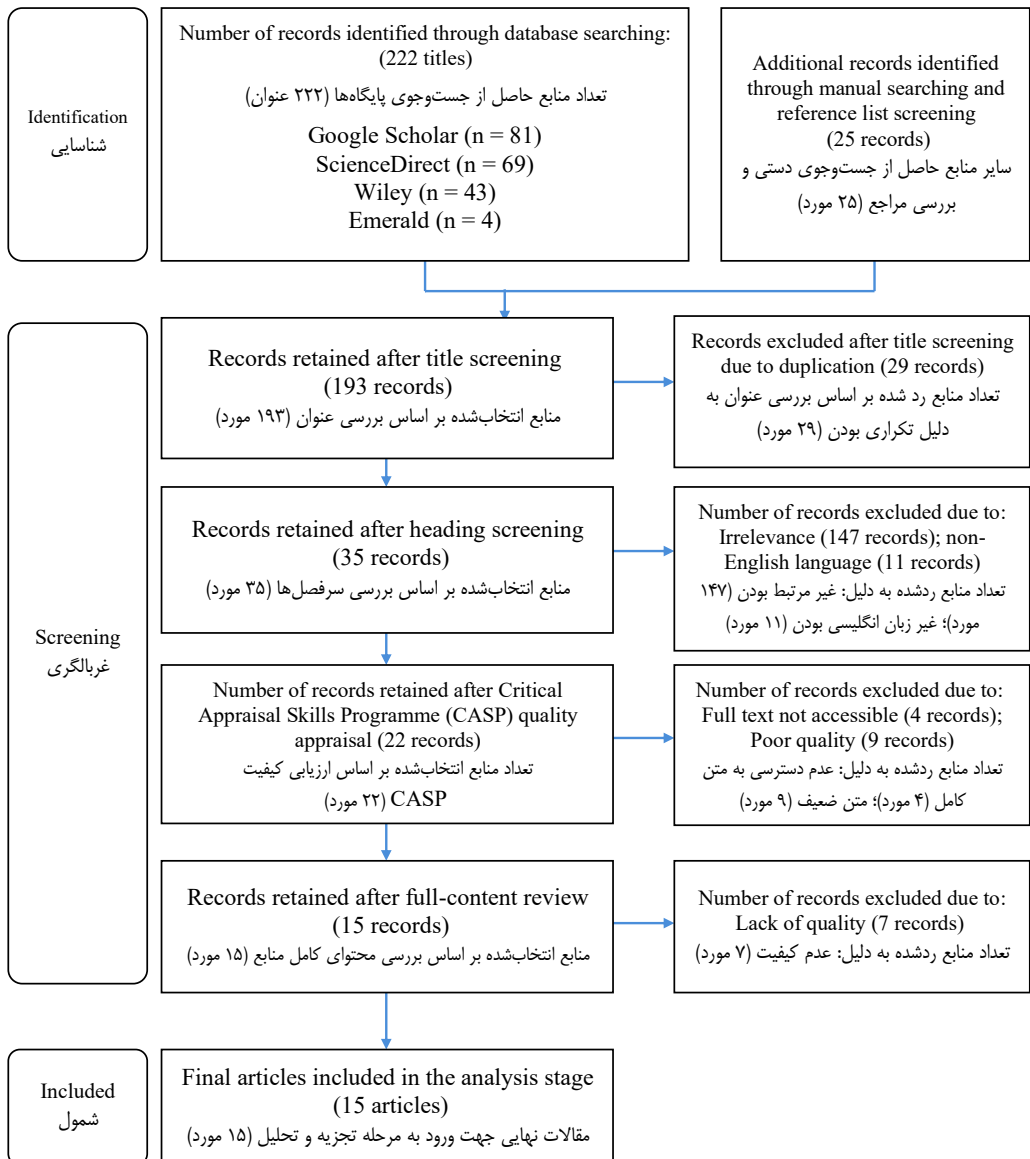
کدگذاری باز: استخراج مفاهیم اولیه از بطن متون.

کدگذاری محوری: دسته‌بندی کدهای مشابه در مقوله‌های فرعی (مانند مفاهیم پایه، تکنیک‌های اجرا، گزارشگری).
کدگذاری انتخابی: تبیین ابعاد اصلی چارچوب نهایی در ۵ طبقه (مفاهیم پایه، روش اجرا، مستندسازی، گزارشگری و سایر موارد).

۵. ارزیابی کیفیت متون: برای اطمینان از اعتبار منابع منتخب، از ابزار CASP (برنامه مهارت‌های ارزیابی انتقادی) استفاده شد. هر منبع مورد ارزیابی قرار گرفت و تنها منابعی که امتیاز بالای ۷ از ۱۰ را کسب کردند، وارد فرآیند فراترکیب شدند.

۶. مرور ترکیب یافته‌ها: در گام بعدی مفاهیم استخراج شده از متون، با هم ترکیب شده که در بخش بعدی مقاله خلاصه متون و ترکیب این موارد ارائه شده است.

۷. ارائه گزارش یافته‌ها؛ در نهایت عناصر اصلی چارچوب مفهومی مذکور استخراج و ارائه شده است که در ادامه مقاله ارائه گردید. همچنین جهت اطمینان از روایی و پایایی پژوهش، از تکنیک «بازبینی توسط همکاران» استفاده شد تا بومی‌سازی چارچوب تضمین گردد.

شکل ۱. فرآیند انتخاب مقالات جهت تحلیل (نمودار پریزما)

Figure 1. The process of selecting articles for analysis (PRISMA diagram)

۴. یافته‌های پژوهش

با عنایت به توضیحات ارائه شده در مرحله ۳، ۱۵ متن مرتبط با چارچوب نظری و استاندارد مرتبط برای انجام تجزیه و تحلیل، انتخاب شدند. این متون عبارتند از:

(۱) استاندارد بین‌المللی ۴۰۰ از مجموعه استانداردهای سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابرسی (اینیتوسای، ۲۰۱۹الف)

(۲) استاندارد بین‌المللی ۴۰۰۰ از مجموعه استانداردهای سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابرسی (اینیتوسای، ۲۰۱۹ب)

(۳) استاندارد بین‌المللی ۲۹۰۰ از مجموعه استانداردهای سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابرسی (اینیتوسای، ۲۰۲۱)

(۴) راهنمای پیاده‌سازی حسابرسی رعایت مجموعه انتشارات سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابرسی (برنامه توسعه سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابرسی، ۲۰۲۲)

(۵) استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی دولتی (GAGAS) (دیوان محاسبات آمریکا، ۲۰۲۴)

(۶) راهنمای حسابرسی رعایت (انجمن حسابرسی عالی اقیانوس آرام، ۲۰۲۰)

(۷) راهنمای حسابرسی رعایت (سازمان آفریقایی نهادهای عالی حسابرسان انگلیسی زبان، ۲۰۱۷)

(۸) راهنمای حسابرسی رعایت (اداره حسابرسی کشور بوتان، ۲۰۲۱)

(۹) راهنمای حسابرسی رعایت بخش ۹۳۵ استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی (GAAS) منتشر شده توسط مؤسسه حسابرسان حرفه‌ای ویلی (فلود^۷، ۲۰۲۰)

(۱۰) راهنمای حسابرسی رعایت (ناظر مالی و حسابرسان کل هند، ۲۰۱۶)

(۱۱) رهنمودهایی برای حسابرسی رعایت جهت نهادهای پاسخگو به شرکت چالش هزاره (دفتر بازرسی کل شرکت چالش هزاره، ۲۰۱۳)

(۱۲) استاندارد بین‌المللی ایزو ۱۹۰۱۱ در خصوص راهنمای حسابرسی سیستم‌های مدیریت (سازمان بین‌المللی استاندارد، ۲۰۱۸)

(۱۳) راهنمای حسابرسی رعایت محلی مینه سوتا برای دولت ایالتی (دفتر حسابرسان ایالتی مینه سوتا، ۲۰۲۴)

(۱۴) چارچوب حسابرسی رعایت (اداره محیط زیست و حفاظت ایالت نیو ساوت ولز استرالیا، ۲۰۰۶)

¹ INTOSAI

² International Organization of Supreme Audit Institutions Development Initiative (IDI)

³ U.S. Government Accountability Office (GAO)

⁴ Pacific Association of Supreme Audit Institutions (PASAI)

⁵ African Organisation of English-Speaking Supreme Audit Institutions (AFROSAI-E)

⁶ Royal Audit Authority (RAA)

⁷ Flood

⁸ Comptroller and Auditor General of India

⁹ Office of Inspector General for the Millennium Challenge Corporation

¹⁰ International Organization for Standardization (ISO)

¹¹ Office of the State Auditor (OSA)

¹² Department of Environment and Conservation NSW

۱۵) کتاب حسابرسی رعایت در ایالت جورجیا آمریکا نوشته مؤسسه دولتی کارل وینسون وابسته به دانشگاه جورجیا (گوردون و همکاران^۱، ۲۰۲۵)

مطابق موارد اشاره شده در گام چهارم، کلیه مفاهیمی که منعکس کننده عوامل کلیدی در چارچوب نظری حسابرسی رعایت هستند از طریق کدگذاری باز استخراج و در جدولی ثبت شدند. در مجموع با بررسی محتوای کامل ۱۵ متن انتخاب شده، کدها یا مفاهیم شناسایی شده هر متن در جدول ۳ ارائه شده‌اند.

Table 3. Extracted texts and codes

جدول ۳. متون و کدهای استخراج شده

ردیف	عنوان	کدهای استخراج شده	کد متن
1	استاندارد بین‌المللی 400 (2019)	تعریف، هدف، ماهیت و جایگاه، موضوع حسابرسی رعایت، معیارها، شواهد حسابرسی کافی و مناسب، اهمیت، ریسک‌های ذاتی، کنترل و عدم کشف، قضاوت حرفه‌ای، مستندسازی، کارایی و اثربخشی، ارتباطات، استقلال، اخلاق حرفه‌ای، کنترل کیفیت، اصول اخلاقی حرفه‌ای و روش‌های جمع‌آوری شواهد	A1
2	استاندارد بین‌المللی 4000 (2019)	سه طرف درگیر در کار حسابرسی و مسئولیت آنها، موضوع و معیارهای، استقلال فکری و ظاهری، صلاحیت حرفه‌ای و تخصص، اصول اخلاقی، شک و تردید حرفه‌ای، قضاوت حرفه‌ای و سیستم کنترل کیفیت، مستندسازی، ارتباطات، برنامه‌ریزی، ریسک‌های حسابرسی، اهمیت، رویه‌های حسابرسی، روش‌های تحلیلی، آزمون محتوا و کنترل، شواهد کافی و مناسب، پرونده حسابرسی، گزارش حسابرسی، شکل گزارش	A2
3	استاندارد بین‌المللی 2900 (2021)	استقلال، اصول اخلاقی، کنترل کیفیت، مسئولیت‌های حسابرسی، برنامه‌ریزی، اختیارات و معیارها، موضوع حسابرسی، ارزیابی ریسک، اهمیت، تخصیص منابع، اجرای حسابرسی، شواهد کافی و مناسب، روش‌های حسابرسی، کارایی و اثربخشی شناخت کنترل‌های داخلی، تجزیه و تحلیل یافته‌ها، گزارشگری، پیشنهادات، توصیه‌ها، استانداردسازی.	A3
4	راهنمای پیاده‌سازی حسابرسی رعایت (2019)	اصول و فرآیندها، سه طرف در حسابرسی، موضوع، معیارها، شواهد کافی و مناسب، روش‌های جمع‌آوری شواهد، استقلال ذهنی و ظاهری، صلاحیت حرفه‌ای و دقت، اخلاق، صداقت، عینیت، بی‌طرفی، ریسک حسابرسی، مدیریت ریسک، اهمیت، مستندسازی، گزارشگری بموقع، جامع، عینی، قابل درک و با لحن سازنده، برنامه‌ریزی، توصیه‌ها و پیگیری، شکل گزارش.	A4

¹ Gordon et al.

ردیف	عنوان	کدهای استخراج شده	کد متن
5	استانداردهای حسابرسی دولتی آمریکا (2024)	تعریف الزامات، انواع حسابرسی، شناخت کنترل‌های داخلی، شواهد کافی و مناسب، کارایی و اثربخشی، اخلاق حرفه‌ای، استقلال و قضاوت حرفه‌ای، صلاحیت حسابرسان، آموزش حرفه‌ای مداوم، سیستم مدیریت کیفیت، ارزیابی ریسک، منابع کافی، شکل گزارش حسابرس	A5
6	راهنمای حسابرسی رعایت انجمن حسابرسی عالی اقیانوس آرام (2020)	انواع حسابرسی، تردید حرفه‌ای، قضاوت حرفه‌ای، کنترل کیفیت، مدیریت و مهارت‌های تیم حسابرسی، ارزیابی ریسک، اهمیت، مستندسازی، ارتباطات، اطمینان معقول، دامنه حسابرسی، استقلال و عینیت، برنامه‌ریزی، جمع‌آوری و ارزیابی شواهد، نتیجه‌گیری، توصیه‌ها، پیگیری، اصول عمومی، اصول برنامه‌ریزی، اصول انجام حسابرسی، اصول گزارشگری، نوع اطمینان، شکل گزارش	A6
7	راهنمای حسابرسی رعایت نهادهای عالی حسابرسان (2017)	هدف و موضوع حسابرسی، اختیارات و معیارها، سه طرف در حسابرسی، سطح اطمینان، کنترل‌های داخلی، ریسک حسابرسی رعایت، اهمیت، شواهد حسابرسی، مستندسازی، مراحل انجام حسابرسی رعایت، برنامه‌ریزی، گزارشگری و پیگیری گزارش	A7
8	راهنمای حسابرسی رعایت کشور بوتان (2021)	اهداف و محدوده حسابرسی، معیارهای حسابرسی، سطح اهمیت، رویکرد حسابرسی، روش‌های رسیدگی، برنامه‌ریزی، تخصیص منابع، زمان‌بندی حسابرسی، مسئولیت‌های اعضای تیم، گزارشگری، ارزیابی ریسک، ابزارهای انجام کار حسابرسی	A8
9	راهنمای حسابرسی رعایت بخش 935 (2020)	اهداف، شواهد حسابرسی کافی و مناسب، فرآیند حسابرسی، اهمیت، روش‌های کسب شناخت، معیارها، ارزیابی ریسک و روش‌های پاسخ به آن، روش‌های حسابرسی، گزارش حسابرسی، مستندسازی، نمونه گزارش، انواع گزارش حسابرسی	A9
10	راهنمای حسابرسی رعایت منتشر شده توسط حسابرس کل هند (2016)	اصول و مفاهیم حسابرسی، اهداف و دامنه، استقلال، شایستگی و صلاحیت، دقت و مراقبت حرفه‌ای، اهمیت، ریسک حسابرسی، شواهد حسابرسی، مستندسازی، ارتباطات، طرح حسابرسی، برنامه‌ریزی حسابرسی، تخصیص منابع، کارایی و اثربخشی، کیفیت، مدیریت ریسک، آزمون کنترل، محتوا، روش‌های تحلیلی، مصاحبه، مشاهده، کاربرد حسابرسی، ویژگی و شکل گزارش حسابرسی، نمونه گزارش	A10
11	رهنمودهای حسابرسی رعایت شرکت چالش هزاره (2013)	هدف حسابرسی، مسئولیت‌ها و تعهدات طرفین، دامنه حسابرسی، کنترل‌های داخلی، گزارشگری، پیگیری توصیه‌های حسابرسی قبلی، اهمیت، استقلال، استانداردهای حسابرسی، ارتباط با مدیریت و ذینفعان، ارزیابی ریسک، اطمینان معقول، نمونه گزارش	A11

ردیف	عنوان	کدهای استخراج شده	کد متن
12	استاندارد بین‌المللی ایزو 19011 (2018)	برنامه‌ریزی، اهداف، دامنه، معیار، اثربخشی کنترل‌ها، ریسک عدم رعایت، تیم حسابرسی، روش‌های جمع‌آوری شواهد، مصاحبه، بررسی اسناد، مشاهده، روش‌های تحلیلی، اجرای حسابرسی، ارتباطات، صحت و کامل بودن شواهد، مستندسازی، گزارشگری، شکل گزارش، پیگیری، ارزیابی ریسک، رویکرد مبتنی بر ریسک، نقش ریسک، نمونه‌گیری	A12
13	راهنمای حسابرسی رعایت محلی مینه سوتا (2024)	هدف و دامنه، رویه‌های حسابرسی، نمونه‌گیری، مصاحبه، مشاهده فرآیندها و کنترل‌های داخلی، پرسشنامه، گزارشگری، مسئولیت حسابرس، ابزارهای کمکی و پشتیبانی، فرمت‌های گزارشگری	A13
14	چارچوب حسابرسی رعایت ایالت NSW (2006)	معیارهای قانونی، سازمان‌های مشمول، برنامه‌ریزی، چک‌لیست‌ها، جمع‌آوری و ارزیابی شواهد، تهیه گزارش حسابرسی، پیگیری، اهداف حسابرسی، ارزیابی ریسک	A14
15	کتاب حسابرسی رعایت در ایالت جورجیا آمریکا (2025)	مراحل انجام حسابرسی، برنامه‌ریزی، آزمون‌های حسابرسی، تجزیه و تحلیل و ارزیابی یافته‌ها، گزارشگری، شناخت از واحد، جمع‌آوری شواهد، زمان‌بندی، تخصیص منابع، انواع ریسک، ارزیابی ریسک، شواهد کافی و مناسب، مستندسازی، روش‌های تحلیلی، آزمون کنترل، آزمون محتوا، گزارش حسابرسی و ویژگی‌های آن، استفاده‌کنندگان	A15

در ادامه برای کنترل کیفیت اطلاعات، نیز اقدامات زیر مورد توجه پژوهشگر قرار گرفت:

۱. ارائه و نگرش‌های مناسب جهت تلفیق مطالعات توضیحات و توصیف روشن و بدون ابهام در سراسر پژوهش
 ۲. استفاده از هر دو راهبرد جستجوی الکترونیک و دستی
 ۳. کنترل کیفیت مطالعات کیفی با استفاده از تکنیک CASP
 ۴. استفاده از رویکردها اصلی در زمان مناسب
- در آخرین گام مرور نظام‌مند، یافته‌های حاصل از مراحل قبل ارائه شد و به تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی، با استفاده از تحلیل محتوای کیفی پرداخته شد. ابزار مورد استفاده در تحلیل محتوا، کدگذاری است. بر این اساس ۵۱ مؤلفه در قالب شش بعد شناسایی و به شرح جدول ۴ دسته‌بندی شدند:

Table 4. Identified dimensions and components

جدول ۴. ابعاد و مؤلفه‌های شناسایی شده

ردیف	ابعاد	مؤلفه‌های شناسایی شده	تعداد مؤلفه
1	مبانی مفهومی و تعاریف	تعریف (A1 و A5)، موضوع (A1 و A2 و A3 و A4 و A7)، ماهیت (A1)، جایگاه (A1)، انواع (A5 و A6)، اهداف (A8 و A9 و A10 و A12 و A14)، اصول (A1 و A2 و A3 و A4 و A6 و A10) و طرفین موجود در حسابرسی رعایت (A2 و A3 و A7 و A11)، مهمترین مفاهیم و تعاریف (A10)، معیارها (A1 و A2 و A3 و A4 و A7 و A8 و A9 و A12 و A14)	10
2	الزامات اخلاقی و حرفه‌ای	تعیین ویژگی‌های تیم حسابرسی (A6 و A12)، ویژگی‌های شواهد حسابرسی (A1 و A2 و A3 و A4 و A5 و A7 و A9 و A10 و A15)، مسئولیت طرفین گزارش (A3 و A8 و A11 و A13)، سطح اهمیت (A1 و A2 و A3 و A4 و A6 و A7 و A8 و A9 و A10 و A11)، ویژگی سازمان‌ها یا فعالیت‌های نیازمند انجام حسابرسی رعایت (A14)، کارایی (A1 و A3 و A5 و A10)، اثربخشی (A1 و A3 و A5 و A10)، سطوح اطمینان (A6 و A7 و A11 و A1)، استقلال (A1 و A2 و A3 و A4 و A5 و A6 و A10 و A11)، صلاحیت تجربی (A2 و A4 و A5 و A10) و صلاحیت حرفه‌ای حسابرس (A2 و A4 و A5 و A10).	11
3	شیوه اجرای حسابرسی رعایت	مراحل انجام حسابرسی رعایت (A7 و A15)، فرایند کسب شناخت از واحد مورد رسیدگی (A3 و A5 و A9 و A15) و کنترل‌های داخلی آن (A3 و A5 و A9 و A15)، فرایند ارزیابی ریسک (A3 و A5 و A6 و A8 و A9 و A11 و A12 و A14 و A15)، ابزارهای انجام حسابرسی رعایت (A8 و A13)، برنامه‌ریزی (A3 و A3 و A4 و A6 و A7 و A8 و A10 و A12 و A14 و A15)، توصیه‌ها (A3 و A4 و A6 و A11)، روش‌های حسابرسی رعایت (A1 و A2 و A3 و A4 و A8 و A9 و A10 و A12 و A15) و انجام آزمون‌ها (A1 و A2 و A3 و A4 و A8 و A9 و A10 و A12 و A15)، دامنه حسابرسی رعایت (A6 و A10 و A11 و A12 و A13)، چک لیست استاندارد (A14)، الزامات و معیارها در نمونه‌گیری (A12 و A13)، مدل ریسک حسابرسی (A3 و A5 و A6 و A8 و A9 و A11 و A12 و A15)، تعریف انواع ریسک‌ها در فرایند اجرا (A1 و A2 و A3 و A10 و A12 و A14).	14

ردیف	ابعاد	مؤلفه‌های شناسایی شده	تعداد مؤلفه
4	شیوه مستندسازی اطلاعات	روش‌ها جمع‌آوری اطلاعات (A8 و A13)، ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات (A8 و A13)، ابزارهای مستندسازی اطلاعات (A1 و A2 و A4 و A6 و A9 و A10 و A12 و A15)، انواع ریسک‌ها در فرایند مستندسازی اطلاعات (A1) و پرونده‌های حسابرسی رعایت (A2)	5
5	گزارشگری	انواع گزارش حسابرسی (A9)، شکل گزارش (A4 و A5 و A6 و A10 و A12)، ویژگی‌های گزارش (A10 و A15)، نحوه و سطح انتشار و ارائه گزارش (A2 و A3 و A7 و A11 و A15)، موارد قابل ارائه در گزارش (رعایت یا عدم رعایت، علت عدم رعایت و پیامدهای قانونی و مالی) (تمام متون)، انواع ریسک‌ها در فرایند گزارشگری (A1)	9
6	الزامات سیستمی و پایش کیفی	استفاده از رویکرد مبتنی بر ریسک در کلیه مراحل حسابرسی رعایت (کلیه متون)، سیستم کنترل کیفیت (A1 و A2 و A3 و A5 و A6 و A10)	2

لازم به ذکر است برای اطمینان از روایی درونی فرایند، تمامی مراحل به صورت شفاف تعریف شده است و برای اطمینان از روایی بیرونی نیز تعمیم‌پذیری نتایج حاصل از پژوهش به سایر انواع دیگر حسابرسی رعایت می‌باشد که عناصر چارچوب پیشنهاد شده کاملاً قابل تعمیم به انواع حسابرسی رعایت می‌باشد. برای ارزیابی پایایی فرایند مرور سیستماتیک، از چند نفر از پژوهشگران این حوزه درخواست شد تا به صورت مستقل فرایند غربالگری متون استخراج شده را بر اساس موضوع پژوهش، انجام داده و در مرور خلاصه متون نیز به صورت مستقل اعلام نظر نمایند.

با عنایت به مفاهیم استخراج شده، مدل مفهومی چارچوب نظری استاندارد برای حسابرسی رعایت به صورت شکل ۲ می‌باشد.

شکل ۲. مدل نهایی
Figure 2. Final model

خلاصه مهم‌ترین نکات چارچوب‌های نظری و متون اشاره شده، به شرح ذیل می‌باشد:

استاندارد بین‌المللی ۴۰۰ سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابداری با عنوان اصول حسابداری رعایت، به طور خاص به اصول حسابداری رعایت پرداخته و به درک جامع‌تری از ماهیت و هدف حسابداری رعایت و جایگاه آن در میان سایر انواع حسابداری کمک می‌کند و بر سه نکته کلیدی تأکید دارد: (۱) هدف روشن، (۲) ویژگی‌های متمایز و (۳) انعطاف‌پذیری در اجرا. در این استاندارد مفاهیمی از قبیل: حسابداری رعایت، هدف آن، موضوع حسابداری رعایت، معیارها، شواهد حسابداری کافی و مناسب، اهمیت، انواع ریسک در حسابداری، قضاوت حرفه‌ای، مستندسازی، ارتباطات، استقلال، اخلاق حرفه‌ای و کنترل کیفیت، اصول اخلاقی حرفه‌ای (شامل صداقت، عینیت، صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای، محرمانه بودن، رفتار حرفه‌ای) و روش‌های جمع‌آوری شواهد تعریف و تشریح شده است (اینیتوسای، ۱۹۲۰ الف).

در استاندارد بین‌المللی ۴۰۰ سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابداری با عنوان استاندارد حسابداری رعایت، از مفاهیم فاصله گرفته و به سمت فرایندهای اجرای حسابداری رعایت تمرکز دارد. در ابتدای این سند، سه طرف درگیر در کار حسابداری، شامل حسابر، طرف مسئول و استفاده‌کنندگان بیان شده و نقش و مسئولیت هریک

تشریح و موضوع حسابرسی رعایت مطرح و معیارهای مورد استفاده در این نوع از حسابرسی و هدف آن ارائه شده است. در ادامه الزامات عمومی حسابرسی رعایت شامل استقلال فکری و ظاهری، صلاحیت حرفه‌ای و تخصص، اصول اخلاقی، شک و تردید حرفه‌ای، قضاوت حرفه‌ای، سیستم کنترل کیفیت، مستندسازی و ارتباطات مطرح گردیده است. مهمترین بخش این سند تشریح فرایند اجرای حسابرسی رعایت می‌باشد. در پایان نیز انواع گزارش حسابرسی شامل گزارشگری مستقیم و گواهی‌دهی تشریح و شکل گزارش بیان شده است (ایتوسای، ۲۰۱۹ب).

در استاندارد بین‌المللی ۲۹۰۰ سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابرسی با عنوان اصول حسابرسی رعایت مرتبط با استاندارد بین‌المللی ۱۰۰، اصول اساسی حسابرسی بخش عمومی را مطرح و جنبه‌های مختلف حسابرسی رعایت شامل برنامه‌ریزی حسابرسی، شناسایی اختیارات و معیارها، شناسایی موضوع حسابرسی، ارزیابی ریسک حسابرسی رعایت، تعیین اهمیت و ... را مورد بررسی قرار داده است (ایتوسای، ۲۰۲۱).

سند بعدی منتشر شده توسط سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابرسی، راهنمای پیاده‌سازی حسابرسی رعایت برای دوره آموزش الکترونیکی پیاده‌سازی استانداردهای حسابرسی رعایت برای کمک به نهادهای عالی حسابرسی در کشورهای در حال توسعه می‌باشد. مطابق این سند، در حسابرسی رعایت چندین عنصر کلیدی وجود دارد که شامل موارد زیر می‌شود: تعریف حسابرسی رعایت، سه طرف درگیر در حسابرسی، موضوع حسابرسی، معیارهای رعایت، شواهد کافی و مناسب، روش‌های جمع‌آوری شواهد و گزارش حسابرسی رعایت، اصول حسابرسی، استقلال ذهنی و ظاهری، صلاحیت حرفه‌ای و دقت، اخلاق و یکپارچگی، رعایت اصول اخلاقی، درک و ارزیابی ریسک حسابرسی، مدیریت ریسک، تعیین اهمیت، شواهد کافی و مناسب، مستندسازی درست، گزارشگری بموقع، جامع، عینی، قابل درک و با لحن سازنده. در ادامه نیز فرایند حسابرسی رعایت و نحوه تحریر گزارش حسابرسی تشریح شده است (برنامه توسعه سازمان بین‌المللی نهادهای عالی حسابرسی، ۲۰۲۲).

متن بعدی، استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی دولتی (GAGAS) آمریکا است. در این سند به الزامات اشاره شده و مباحث مرتبط با اخلاق، استقلال و قضاوت حرفه‌ای پرداخته و صلاحیت حسابرسان رعایت که داشتن دانش، مهارت و توانایی کافی برای انجام تعهدات خود است را تشریح نموده و اذعان شده که آموزش حرفه‌ای مداوم برای حفظ صلاحیت حسابرسان در مواجهه با تغییرات لازم است. سپس سیستم مدیریت کیفیت سازمان‌های حسابرسی را بیان و اجزای آن را تشریح نموده است. در ادامه شکل و محتوای گزارش حسابرسان را مطرح و در خصوص ارزیابی ریسک نیز مطالبی ارائه شده است (دیوان محاسبات آمریکا، ۲۰۲۴).

سند بعدی راهنمای حسابرسی رعایت انجمن حسابرسی عالی اقیانوس آرام بوده که در آن هدف اصلی حسابرسی رعایت در بخش عمومی، اصول کلی حسابرسی رعایت و رویه‌های کنترل کیفیت را مورد بحث قرار داده است. سپس مراحل انجام حسابرسی رعایت تشریح و شیوه گزارشگری و ارائه توصیه‌ها، پیگیری گزارش و ارزیابی ریسک را بیان نموده است (انجمن حسابرسی عالی اقیانوس آرام، ۲۰۲۰).

در راهنمای حسابرسی رعایت نوشته سازمان آفریقایی نهادهای عالی حسابرسان انگلیسی زبان ابتدا هدف حسابرسی رعایت بیان و مفاهیم کلیدی در حسابرسی رعایت، شامل موضوع حسابرسی، اختیارات و معیارها، سه طرف در حسابرسی بخش عمومی، سطح اطمینان، کنترل‌های داخلی، ریسک حسابرسی رعایت، اهمیت، شواهد حسابرسی، مستندسازی و ریسک حسابرسی رعایت (ریسک ذاتی، کنترل و عدم کشف) را تعریف نموده است. در انتهای متن

نیز در رابطه با شناخت و ارزیابی ریسک حسابرسی رعایت و مراحل انجام یک حسابرسی رعایت مطالب مفصلی ارائه شده است (سازمان آفریقایی نهادهای عالی حسابرسان انگلیسی زبان، ۲۰۱۷).

در سند راهنمای حسابرسی رعایت منتشر شده در اداره حسابرسی کشور بوتان مراحل انجام حسابرسی، فرایند ارزیابی ریسک، تعیین سطح اهمیت و همچنین به ابزارهایی نیز برای انجام کار حسابرسی رعایت اشاره شده است. به طور کلی این سند راهنمای کاربردی بهتری برای انجام حسابرسی رعایت می‌باشد (اداره حسابرسی کشور بوتان، ۲۰۲۱). در راهنمای حسابرسی رعایت بخش ۹۳۵ استانداردهای حسابرسی که توسط مؤسسه حسابرسان حرفه‌ای ویلی منتشر شده، اهداف حسابرسی رعایت، فرایند کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب، تعیین سطح اهمیت، شناسایی قانون‌ها و برنامه‌های دولتی، روش‌های کسب شناخت، ارزیابی ریسک عدم رعایت با اهمیت، طراحی و اجرای روش‌های رسیدگی، اخذ تأییدیه مدیریت، ارزیابی کفایت و مناسب بودن شواهد حسابرسی، ارائه گزارش حسابرسی و مستندسازی ارائه و در نهایت در این سند برای انواع گزارش حسابرسی رعایت، نمونه‌هایی ارائه شده است (فلود، ۲۰۲۰).

در راهنمای حسابرسی رعایت منتشر شده توسط ناظر مالی و حسابرسان کل هند، اصول اساسی و بنیادی، مفاهیم حسابرسی رعایت، اهداف و دامنه، استقلال، شایستگی و صلاحیت، دقت و مراقبت حرفه‌ای، اهمیت، ریسک حسابرسی، شواهد حسابرسی، مستندسازی و ارتباطات بیان شده و سپس در این سند مراحل تدوین طرح حسابرسی رعایت، برنامه‌ریزی حسابرسی رعایت، اجرای حسابرسی رعایت و ویژگی‌های گزارش حسابرسی رعایت تشریح شده و مثال‌هایی از این نوع گزارش ارائه شده است (ناظر مالی و حسابرسان کل هند، ۲۰۱۶).

سند رهنمودهای حسابرسی رعایت نهادهای پاسخگو به شرکت چالش هزاره به تشریح موارد ذیل می‌پردازد: هدف حسابرسی رعایت، مسئولیت‌ها و تعهدات طرفین یک کار حسابرسی، دامنه حسابرسی رعایت، شناخت از کنترل‌های داخلی در حسابرسی رعایت، گزارشگری، پیگیری توصیه‌های حسابرسی قبلی، اهمیت استقلال و استانداردهای حسابرسی، ارتباط با مدیریت و ذینفعان، دستورالعمل ارزیابی ریسک. در نهایت در این سند چند نمونه گزارش حسابرسی در این حوزه ارائه شده است (دفتر بازرس کل شرکت چالش هزاره، ۲۰۱۳).

در استاندارد بین‌المللی ایزو ۱۹۰۱۱ مراحل انجام حسابرسی شامل برنامه‌ریزی حسابرسی اجرای حسابرسی، گزارشگری، پیگیری حسابرسی و اجزای آن تشریح شده و جزئیات مربوط به ریسک حسابرسی را در چهار دسته رویکرد مبتنی بر ریسک در برنامه حسابرسی، مدیریت ریسک‌های برنامه حسابرسی، نقش ریسک در فرایند حسابرسی و حسابرسی ریسک‌ها و فرصت‌های سازمان طبقه‌بندی کرده است (سازمان بین‌المللی استاندارد، ۲۰۱۸). در راهنمای حسابرسی رعایت محلی مینه سوتا برای دولت ایالتی هدف و دامنه، بخش‌های موضوعی مشخص، رویه‌های حسابرسی، گزارشگری، مسئولیت حسابرسان، ابزارهای کمکی مطرح و یک دستورالعمل جامع و سیستماتیک ارائه داده است که به حسابرسان اجازه می‌دهد تا با استفاده از بخش‌های موضوعی مشخص، رویه‌های حسابرسی استاندارد، ابزارهای پشتیبانی و فرمت‌های گزارشگری یکنواخت، به ارزیابی دقیق رعایت قوانین محلی توسط نهادهای دولتی بپردازند (دفتر حسابرسان ایالتی مینه سوتا، ۲۰۲۴).

در چارچوب حسابرسی رعایت ارائه شده توسط وزارت محیط زیست و حفاظت ایالت نیو ساوت ولز استرالیا، معیارهای قانونی انجام حسابرسی رعایت و سازمان‌هایی که مشمول این نوع حسابرسی هستند مشخص شده و اهداف انجام

حسابرسی رعایت بیان گردیده است. سپس مراحل انجام حسابرسی شامل برنامه‌ریزی، جمع‌آوری اطلاعات، تهیه چک‌لیست‌ها و در نهایت تهیه گزارش حسابرسی رعایت، طراحی برنامه اقدام پیگیری و انجام بازنگری نظارتی تعریف شده است (وزارت محیط زیست و حفاظت ایالت نیو ساوت ولز، ۲۰۰۶).

در کتاب حسابرسی رعایت که نوشته مؤسسه دولتی کارل وینسون وابسته به دانشگاه جورجیا است، مراحل انجام حسابرسی رعایت شامل برنامه‌ریزی، اجرای آزمون‌های حسابرسی، تجزیه و تحلیل و ارزیابی یافته‌ها و گزارشگری مطرح و جزئیات آن تشریح شده است. سپس این موضوع مطرح شده است که برای تحلیل اطلاعات و تعیین موارد عدم رعایت، چهار عنصر کلیدی معیار، وضعیت رخداد، علت عدم تطابق و پیامد مالی، قانونی، اعتباری و عملیاتی آن بیان شده و نیز ویژگی و عناصر گزارش حسابرسی رعایت نیز ارائه شده (گوردون و همکاران، ۲۰۲۵).

۵. نتیجه‌گیری

در این پژوهش ۱۵ متن مهم در خصوص حسابرسی رعایت مورد بحث و خلاصه‌سازی قرار گرفت که مهمترین چارچوب‌ها و استانداردهای مرتبط با حسابرسی رعایت را شامل می‌شود. با عنایت به مطالب ارائه شده در چارچوب‌های نظری فوق، می‌توان بیان نمود یک چارچوب نظری استاندارد و کامل برای حسابرسی رعایت، حداقل می‌بایست شامل شش حوزه مهم باشد: ۱) مبانی مفهومی و تعاریف: شامل تعریف حسابرسی رعایت، موضوع حسابرسی رعایت، ماهیت و جایگاه حسابرسی رعایت، تعیین انواع حسابرسی رعایت، اهداف حسابرسی رعایت، اصول حسابرسی رعایت، طرفین درگیر در حسابرسی رعایت، مهمترین مفاهیم و تعاریف در حسابرسی رعایت، معیارهای حسابرسی رعایت، ۲) الزامات اخلاقی و حرفه‌ای: شامل تعیین ویژگی‌های تیم حسابرسی رعایت، ویژگی‌های شواهد حسابرسی، مسئولیت طرفین گزارش حسابرسی رعایت، معیارهای تعیین سطح اهمیت، تعیین ویژگی سازمان‌ها یا فعالیت‌هایی که نیازمند انجام حسابرسی رعایت هستند، مباحث مرتبط با کارایی و اثربخشی حسابرسی رعایت، مطالب مرتبط با سطوح اطمینان، مباحث مرتبط با استقلال و صلاحیت تجربی و حرفه‌ای حسابرس، ۳) شیوه اجرای حسابرسی رعایت: شامل مراحل انجام حسابرسی رعایت، فرایند کسب شناخت از واحد مورد رسیدگی و کنترل‌های داخلی آن، فرایند ارزیابی ریسک حسابرسی رعایت، ابزارهای لازم برای انجام حسابرسی رعایت، برنامه‌ریزی در حسابرسی رعایت، توصیه‌هایی برای انجام حسابرسی رعایت، تشریح روش‌های حسابرسی رعایت و انجام آزمون‌ها، دامنه حسابرسی رعایت، لزوم تهیه چک‌لیست‌های استاندارد جهت کنترل کلیه مراحل انجام حسابرسی رعایت، تعیین الزامات و معیارها در نمونه‌گیری حسابرسی، ارائه مدل ریسک حسابرسی برای برآورد ریسک عدم کشف، تعریف انواع ریسک‌ها در فرایند اجرای حسابرسی رعایت، ۴) شیوه مستندسازی اطلاعات: شامل تشریح روش‌ها و ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات، ابزارهای مستندسازی اطلاعات در حسابرسی رعایت، تعریف انواع ریسک‌ها در فرایند مستندسازی اطلاعات و پرونده‌های حسابرسی رعایت، ۵) گزارشگری: شامل انواع گزارش حسابرسی رعایت، تعیین شکل گزارش حسابرسی رعایت، تعیین ویژگی‌های گزارش حسابرسی رعایت، تعیین نحوه و سطح انتشار و ارائه گزارش حسابرسی رعایت، موارد قابل ارائه در نتیجه گزارش حسابرسی رعایت (شامل رعایت یا عدم رعایت، علت عدم رعایت و پیامدهای قانونی و مالی)، تعریف انواع ریسک‌ها در فرایند گزارشگری و ۶)

الزامات سیستمی و پایش کیفی: شامل استفاده از رویکرد مبتنی بر ریسک در کلیه مراحل حسابرسی رعایت، سیستم کنترل کیفیت در حسابرسی رعایت.

بنابراین برای ارائه یک چارچوب نظری در حوزه حسابرسی بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی، که خود نوعی از حسابرسی رعایت می‌باشد لازم است کلیه مفاهیم فوق به صورت مجزا تعریف و تدوین شده و این امر از طریق ترکیب مفاهیم عام اشاره شده در چارچوب حسابرسی رعایت، با قوانین و مقررات تأمین اجتماعی و محدودیت‌های حاکم بر بازرسی از دفاتر قانونی سازمان مذکور امکان پذیر خواهد بود. لذا یک چارچوب نظری حسابرسی بیمه‌ای استاندارد و کامل، حداقل می‌بایست شامل شش حوزه مهم ذیل باشد: (۱) مفاهیم پایه: شامل تعریف حسابرسی بیمه‌ای، موضوع حسابرسی بیمه‌ای، ماهیت و جایگاه حسابرسی بیمه‌ای، تعیین انواع حسابرسی بیمه‌ای، اهداف حسابرسی بیمه‌ای، اصول حسابرسی بیمه‌ای، طرفین موجود در حسابرسی بیمه‌ای، مهمترین مفاهیم و تعاریف در حسابرسی بیمه‌ای، معیارهای حسابرسی بیمه‌ای (شامل قوانین و مقررات لازم‌الاجرا)، (۲) الزامات اخلاقی و حرفه‌ای: شامل تعیین ویژگی‌های تیم حسابرسی بیمه‌ای، ویژگی‌های شواهد در حسابرسی بیمه‌ای، مسئولیت طرفین گزارش حسابرسی بیمه‌ای، معیارهای تعیین سطح اهمیت، تعیین ویژگی سازمان‌ها یا فعالیت‌هایی که نیازمند انجام حسابرسی بیمه‌ای است، مباحث مرتبط با کارایی و اثربخشی حسابرسی بیمه‌ای، مطالب مرتبط با سطوح اطمینان، مباحث مرتبط با استقلال و صلاحیت تجربی و حرفه‌ای حسابرسان بیمه‌ای، (۳) شیوه اجرای حسابرسی بیمه‌ای: شامل مراحل انجام حسابرسی بیمه‌ای، فرایند کسب شناخت از واحد مورد رسیدگی و کنترل‌های داخلی آن، فرایند ارزیابی ریسک حسابرسی بیمه‌ای، ابزارهای لازم برای انجام حسابرسی بیمه‌ای، برنامه‌ریزی در حسابرسی بیمه‌ای، توصیه‌هایی برای انجام حسابرسی بیمه‌ای، تشریح روش‌های حسابرسی بیمه‌ای و انجام آزمون‌ها، دامنه حسابرسی بیمه‌ای، لزوم تهیه چک لیست‌های استاندارد جهت کنترل کلیه مراحل انجام حسابرسی بیمه‌ای، تعیین الزامات و معیارها در نمونه‌گیری حسابرسی بیمه‌ای، ارائه مدل ریسک حسابرسی بیمه‌ای برای برآورد ریسک عدم کشف، تعریف انواع ریسک‌ها در فرایند اجرای حسابرسی بیمه‌ای، (۴) شیوه مستندسازی اطلاعات: شامل تشریح روش‌ها و ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات، ابزارهای مستندسازی اطلاعات در حسابرسی بیمه‌ای، تعریف انواع ریسک‌ها در فرایند مستندسازی اطلاعات و پرونده‌های حسابرسی بیمه‌ای، (۵) گزارشگری: شامل انواع گزارش حسابرسی بیمه‌ای، تعیین شکل گزارش حسابرسی بیمه‌ای، تعیین ویژگی‌های گزارش حسابرسی بیمه‌ای، تعیین نحوه و سطح انتشار و ارائه گزارش حسابرسی بیمه‌ای، موارد قابل ارائه در نتیجه گزارش حسابرسی بیمه‌ای، تعریف انواع ریسک‌ها در فرایند گزارشگری و (۶) الزامات سیستمی و پایش کیفی: شامل استفاده از رویکرد مبتنی بر ریسک در کلیه مراحل حسابرسی بیمه‌ای، سیستم کنترل کیفیت در حسابرسی بیمه‌ای.

لذا یافته‌های پژوهش نشان داد که چارچوب‌های موجود حسابرسی رعایت، علی‌رغم تفاوت در حوزه کاربرد و دامنه استفاده، دارای اصول و مؤلفه‌های مشترکی هستند که می‌توانند مبنای طراحی یک چارچوب نوین برای حسابرسی بیمه قرار گیرند. با این حال، چارچوب پیشنهادی این پژوهش بر مبنای استانداردها و رهنمودهای بین‌المللی تدوین شده و هنوز در محیط عملیاتی سازمان تأمین اجتماعی به‌صورت تجربی مورد آزمون قرار نگرفته است. از این رو، تفاوت‌های قانونی، ساختاری و اجرایی موجود ممکن است مستلزم تعدیل و بومی‌سازی برخی از اجزای چارچوب

پیش از اجرای عملی آن باشد. بنابراین، انجام پژوهش‌های آتی با هدف اعتبارسنجی، آزمون میدانی و ارزیابی اثربخشی چارچوب پیشنهادی در محیط واقعی سازمان تأمین اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد.

از منظر نظری، این پژوهش با توسعه مفاهیم حسابرسی رعایت مبتنی بر ریسک در حوزه حسابرسی بیمه و شناسایی مؤلفه‌های اساسی آن، به غنای ادبیات علمی این حوزه کمک می‌کند. از منظر کاربردی نیز، چارچوب پیشنهادی می‌تواند مبنایی برای بازنگری رویه‌های موجود حسابرسی بیمه، تدوین دستورالعمل‌های اجرایی جدید و استقرار نظامی کارآمدتر برای نظارت بر رعایت قوانین و مقررات در سازمان تأمین اجتماعی فراهم آورد.

در مجموع، یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که گذار از الگوی سنتی حسابرسی بیمه به چارچوبی مبتنی بر ریسک، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای ارتقای کیفیت حسابرسی، افزایش اثربخشی نظارت و بهبود عملکرد سازمان تأمین اجتماعی است. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود سازمان تأمین اجتماعی با تدوین دستورالعمل‌های اجرایی مبتنی بر ریسک، طراحی ابزارهای استاندارد ارزیابی ریسک، آموزش و توانمندسازی حسابرسان و استقرار سازوکارهای کنترل کیفیت، زمینه اجرای موفق حسابرسی بیمه مبتنی بر ریسک را فراهم سازد.

جهت پیشنهاد در خصوص پژوهش‌های آتی نیز همانگونه که در مفاهیم فوق مشخص می‌باشد، یکی از مهمترین این موارد مطالب مرتبط با ریسک در تمام مراحل فوق می‌باشد در نتیجه ارائه یک مدل برای ارزیابی ریسک حسابرسی بیمه‌ای می‌تواند در تدوین یک چارچوب حسابرسی بیمه‌ای، نقش کلیدی ایفا نماید. لذا پیشنهاد می‌گردد با عنایت به اهمیت ریسک و ارزیابی آن در فرایندهای حسابرسی، از جمله حسابرسی بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی، پژوهش‌های آتی به مفاهیم ارزیابی ریسک و مدل‌های آن در این حوزه بپردازند. همچنین پیشنهاد می‌شود در خصوص سیستم کنترل کیفیت در حسابرسی رعایت و ارائه آن پژوهش‌هایی انجام گیرد.

References

- African Organisation of English-Speaking Supreme Audit Institutions. (2017). *Compliance audit manual*.
- Arij, N., Mohaghegh, A., Rezaei, A., & Hassani, M. (2026). Identifying the structures that affect the implementation of a risk-based audit approach with a grounded theory approach. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 15(57), 413–428. <https://doi.org/10.22034/jmaak.2025.78171.4458> (in Persian)
- Bhaskar, L. S. (2019). How do risk-based inspections impact auditor behavior? Experimental evidence on the PCAOB's process. *The Accounting Review*, 95(4), 103–126. <https://doi.org/10.2308/tar-2016-0007>
- Comptroller and Auditor General of India. (2016). *Compliance auditing guidelines*.
- Department of Environment and Conservation NSW. (2006). *Compliance audit handbook*.
- Eulerich, M., Georgi, C., & Schmidt, A. (2020). Continuous auditing and risk-based audit planning—An empirical analysis. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 17(2), 141–155. <https://doi.org/10.2308/JETA-2020-004>
- Flood, J. M. (2020). *Wiley practitioner's guide to GAAS 2020: Covering all SASs, SSAEs, SSARs, and interpretations*. John Wiley & Sons, Inc.

- Gordon, R., Brill, L., Devivo, K., Eades, R., Brower, J., Ted, B., Kris, K., Hardy, P., Hudson, B., Byrd, M., Campbell, R., & Glick, P. (2025). Compliance auditing in Georgia counties and municipalities: A practical guide to state laws for auditors and local government officials. Carl Vinson Institute of Government, The University of Georgia Athens.
- Hamidi Ravy, A. (1995). System-based audit, risk-based audit. *Journal of Accountant*, (109), 10–25. (in Persian)
- Heyrani, F., DareZereshki, A., & Taftian, A. (2022). Providing an environmental compliance audit model to monitor the country's executive agencies. *Journal of Monitoring and Inspection*, 16(60), 99–122. <https://doi.org/10.22034/SI.2022.98893> (in Persian)
- Heyrani, F., Zareian, H., & Moeinodin, M. (2020). Identifying the factors affecting tax audit risk using a mixed exploratory method. *Journal of Accounting and Management Auditing Knowledge*, 9(33), 120–140. https://www.jmaak.ir/article_15638.html (in Persian)
- International Organization for Standardization. (2018). ISO 19011: Guidelines for auditing management systems.
- International Organization of Supreme Audit Institutions. (2019a). ISSAI 400: Compliance audit principles.
- International Organization of Supreme Audit Institutions. (2019b). ISSAI 4000: Compliance audit standard.
- International Organization of Supreme Audit Institutions. (2021). ISSAI 2900: Guidance to the financial auditing standards.
- International Organization of Supreme Audit Institutions Development Initiative. (2022). ISSAI implementation handbook: Compliance audit (Draft version 1.0).
- Jafariyan, M., & Salimi, P. (2025). The impact of electronic internal auditing based on information technology governance on reducing audit risks in public sector organizations. *Quarterly Journal of Public Sector Accounting & Budgeting*, 6(20), 1–27. <https://doi.org/10.22034/PSAB.2025.217622> (in Persian)
- Jasim Saeed, G., Zavari Rezaei, A., & Kazemi, T. (2024). The effect of corporate governance, audit quality and public sector accounting on the financial performance with the approach of neural networks (Case study: Iraq). *Quarterly Journal of Public Sector Accounting & Budgeting*, 5(15), 25–64. <https://doi.org/10.22034/PSAB.2024.193038> (in Persian)
- Le, T. T., Nguyen, T. M. A., Do, V. Q., & Ngo, T. H. C. (2022). Risk-based approach and quality of independent audit using structure equation modeling: Evidence from Vietnam. *European Research on Management and Business Economics*, 28(3), 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.iedeen.2022.100196>
- Office of Inspector General for the Millennium Challenge Corporation. (2013). Guidelines for financial audits contracted by the Millennium Challenge Corporation's accountable entities (Revision dated August 7, 2013).
- Office of the State Auditor. (2024). Minnesota legal compliance audit guide for local government.

- Pacific Association of Supreme Audit Institutions (PASAI). (2020). Regional compliance audit manual.
- Poyanfar, F., & Mahmudi, F. (2021). Risk-based auditing with a multi-criteria decision-making approach. *Journal of Decision Engineering*, 3(10), 119–152. (in Persian)
- Royal Audit Authority. (2021). Compliance audit guidelines. Thimphu, Bhutan.
- Salehi, A., Saraf, F., & Mehrani, S. (2021). Improving and upgrading the tax audit selection model based on taxpayer risk in the tax system. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 10(38), 205–222. (in Persian)
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2006). Handbook for synthesizing qualitative research. Springer Publishing Company.
- Social Security Audit Institute. (2024). Statistical Yearbook of the Social Security Audit Institute. Iran. Tehran. (in Persian)
- Social Security Organization. (2020). Revision and consolidation of Social Security Circular No. 11 regarding the inspection of statutory accounting books (Circular No. 1000/99/4195 dated 2020/08/05). (in Persian)
- U.S. Government Accountability Office. (2024). Government auditing standards: 2024 revision (GAO-24-106786).
- Zareian, H., & Hejazi, M. (2022). Presenting a tax audit risk model in a comprehensive tax plan with a combined approach of interpretive structural modeling and network analysis process. *Empirical Accounting Research*, 13(47), 61–80. <https://doi.org/10.22051/jera.2023.38394.2953> (in Persian)